

18. Храбров А.О. Правове регулювання виникнення, зміни і припинення податкового обов'язку : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Храбров Андрій Олександрович. Х., 2004. 198 с.
19. Шпенюк Д.Ю. Служба суддів в Україні: адміністративно-правові засади : дис. докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2017. 489 с.
20. Теория государства и права. Учебник для юрид. вузов и ф-тов. Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Привалова. М. : Изд. группа ИНФРА М – НОРМА, 1997. 570 с.
21. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. М. : Юристъ, 1999. 672 с.

УДК 342.4

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.6-1.6>

КОЛОМІЙЦЕВ П.О.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЗМІСТ НОРМИ ЗАКОНУ ПРИ РОЗГЛЯДІ
КОНСТИТУЦІЙНИХ СКАРГ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ:
ПРОЯВ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЗАКОННОСТІ**

**MANIFESTATION OF CONSTITUTIONAL LEGALITY IN DETERMINING
THE CONSTITUTIONAL CONTENT OF THE NORM OF THE LAW BY THE
CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE CONSTITUTIONAL COMPLAINTS**

Стаття присвячена розкриттю порядку забезпечення конституційної законності в діяльності Конституційного Суду України (далі – КСУ). Мета статті – розкрити найголовніший складник процесу забезпечення конституційної законності шляхом дослідження порядку встановлення конституційного змісту законодавчої норми КСУ в разі оскарження конституційності закону уповноваженими суб'єктами (фізичними особами та юридичними особами приватного права) під час звернення з конституційними скаргами. Методи дослідження: герменевтичний, діалектичний і компаративний. За їх допомогою проілюстровано та визначено, як КСУ виходить із аналізу конкретного конституційного права, встановлює відповідні вертикальні зв'язки із законами, робить висновок з приводу відповідності чи невідповідності конкретних приписів конкретного закону Конституції України. Констатовано дуже тонку межу між конституційним змістом законодавчої норми й офіційним тлумаченням закону та вказується про єдину об'єктивну відмінність: у резолютивній частині рішення КСУ не наводиться офіційна інтерпретація досліджуваного КСУ приписів закону. У статті обґрунтовується, що конституційна законність простежується, по-перше, під час судового застосування норм законів, що формує єдність судової практики, і коли це не викликає нарікань з боку суб'єктів права через подальші звернення до КСУ чи міжнародних судових інституцій, а по-друге, під час розгляду КСУ конституційних справ. В останньому випадку прояв конституційної законності простежується під час встановлення конституційно-правового змісту норми закону при розгляді КСУ конституційних скарг. Установлення факту того, що конкретні приписи закону відповідають Основному Закону України, є фактом володіння першим такою властивістю, як конституційна законність, незважаючи на те що окремими суб'єктами ця властивість піддавалася сумніву через наявність об'єктивних і суб'єктивних чинників. Зроблено висновок, що питома вага звернень фізичних осіб із конституційними скаргами за ухваленими рішеннями та згідно з резюме відкритих конституційних проваджень стосується соціальних спорів чи питань, пов'язаних із реалізацією конституційного права власності носієм права,

коли закон втручається в це право. Ухвалення таких рішень у разі визнання приписів законів неконституційними стосуватиметься істотних асигнувань з бюджету і його перерозподілу. А отже, розгляд таких справ є максимально тривалим. Аналіз рішень КСУ про конституційно-правовий зміст норми (коли норма закону визнається конституційною) у методологічному контексті дав підстави для висновку, що текст мотивувальної частини побудований досить схоже на попередні формати мотивувальних частин рішень КСУ у провадженнях, які стосувалися офіційного тлумачення законів.

Ключові слова: закон, конституційна законність, конституційна скарга, конституційне провадження, розгляд справи, офіційне тлумачення, Конституційний Суд України.

The article is devoted to the disclosure of the procedure for ensuring constitutional legality in the activities of the Constitutional Court of Ukraine (hereinafter – the CCU). The purpose of the article is to reveal the most important component of the process of ensuring constitutional legality by examining the procedure for establishing the constitutional content of the CCU legislation in case of constitutionality of the law by authorized entities (individuals and legal entities under private law) when filing constitutional complaints. Research methods: hermeneutic, dialectical and comparative. They are used to illustrate and determine how the CCU proceeds from the analysis of a specific constitutional law, establishes appropriate vertical links with laws, and draws conclusions about the compliance or inconsistency of specific provisions of a specific law with the Constitution of Ukraine. A very thin line is stated between the constitutional content of the legislative norm and the official interpretation of the law and the only objective difference is indicated – the operative part of the CCU decision does not provide an official interpretation of the CCU law.

The article substantiates that constitutional legality is traced firstly, during the judicial application of the law, which forms the unity of judicial practice, and when it does not cause complaints from legal entities through further appeals to the CCU or international judicial institutions, and secondly, during the consideration of constitutional cases by the CCU. In the latter case, the manifestation of constitutional legality is traced during the establishment of the constitutional and legal content of the rule of law in the consideration of constitutional complaints by the CCU. Establishing the fact that specific provisions of the law correspond to the Basic Law of Ukraine is the fact of possession of the first such property as constitutional legality, despite the fact that some entities questioned this property due to objective and subjective factors. It is concluded that the share of appeals of individuals with constitutional complaints on decisions and according to the summary of open constitutional proceedings concerns social disputes or issues related to the exercise of the constitutional right of ownership by the right holder when the law interferes with this right. The adoption of such decisions, if the provisions of the laws are declared unconstitutional, will involve significant appropriations from the budget and its redistribution. Therefore, consideration of such cases is as long as possible. Analysis of the CCU decisions on the constitutional and legal content of the norm (when the rule of law is recognized as constitutional) in the methodological context gave grounds to conclude that the text of the motivating part is very similar to previous formats of motivating parts of CCU decisions in proceedings concerning official interpretation of laws.

Key words: law, constitutional legality, constitutional complaint, constitutional proceedings, consideration of the case, official interpretation, Constitutional Court of Ukraine.

Вступ. У 2006 році під час дослідження доктрини верховенства права С.П. Головатий обґрунтував заперечення концепції «верховенство закону». Учений підкреслював, що в ч. 2 ст. 19 Конституції України закріплена вимога, відповідно до якої всі органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи повинні діяти «лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Це, по суті, вимога й принцип як конституційної законності (вимога відповідати Конституції України як осново-

положному актові), так і звичайної законності (вимога відповідати звичайному закону України як похідному від основоположного акта) [2, с. 1458]. Невиконання цієї вимоги (недотримання такого принципу) призводить до визнання в судовому порядку неконституційною або незаконною діяльність відповідних органів і посадових осіб – залежно від того, у рамках якого виду судочинства це встановлено: конституційного судочинства (станом на 2006 рік КСУ перебував у системі судової влади – П. К.) <...> чи загального судочинства [2, с. 1458]. Далі С.П. Головатий наголосив, що конституційна вимога стосовно того, що закони треба неодмінно ухвалювати «на основі Конституції України» й щоб вони обов'язково «відповідали їй» на тій підставі, що «Конституція України має найвищу юридичну силу (частина друга статті 8 Конституції України)», це ні що інше, як вимога конституційної законності, яка, установлюючи в Україні верховенство Конституції, є першим із трьох складових елементів принципу верховенства права. І в такому значенні, підкреслює С.П. Головатий, дієвість принципу верховенства права є ефективним механізмом забезпечення конституціоналізму як такого [2, с. 1462].

Постановка завдання. Забезпечення конституційної законності в діяльності юрисдикційних зумовлює необхідність формування мети статті – дослідити найголовніший складник процесу, а саме порядок встановлення конституційного змісту законодавчої норми єдиним компетентним для цього органом – КСУ – у разі оскарження конституційності закону уповноваженими суб'єктами (фізичними особами та юридичними особами приватного права) під час звернення з конституційними скаргами. Установлення факту того, що конкретні приписи закону відповідають Основному Закону України, є фактом володіння першим такою властивістю, як конституційна законність, незважаючи на те що окремими суб'єктами ця властивість піддавалася сумніву через наявність об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Фрагментарний прояв конституційної законності в механізмі конституційного ладу і правопорядку досліджували С.С. Алексєєв, Н.М. Вітрук, М.М. Вовченко, Д.А. Керімов, В.М. Кудрявцев, Є.А. Лукашова, Н.М. Малєїн, Н.М. Оніщенко, С.В. Полєніна, П.М. Рабінєвич, М.В. Савчин, О.В. Скрипнюк, Ю.Д. Тихомиров, Ю.В. Ткаченко, О.В. Щербанюк та інші.

Разом із тим доктринальних напрацювань *порядку* встановлення такої властивості закону, як конституційна законність, українська доктрина нині містить украй мало. Наразі наукова увага в основному зосереджена на дослідженні безпосередньо приписів того чи іншого закону, після того як КСУ було встановлено їх відповідність (невідповідність) Конституції України. А власне порядок цього процесу, методологія перевірки закону на відповідність Основному Закону України, встановлення дуже тонкої (яку інколи можна перейти) межі між конституційно-правовим змістом закону й офіційним тлумаченням закону нині перебувають поза науковою увагою вітчизняної наукової спільноти. Побічно елементи зародження доктрини конституційної законності можна простежити в окремих думках суддів КСУ до ухвалених рішень Сенатів КСУ.

Результати дослідження. Конституційна законність простежується, по-перше, під час судового застосування норм законів, що формує єдність судової практики й не викликає нарікань з боку суб'єктів права, а по-друге, під час розгляду КСУ конституційних справ. В останньому випадку прояв конституційної законності простежується під час встановлення конституційно-правового змісту норми закону при розгляді КСУ конституційних скарг. При цьому важливим для суб'єкта звернення є відкриття конституційного провадження за внесеною конституційною скаргою й ухвалення рішення КСУ на його користь як останнім юрисдикційним органом на національному рівні, що здійснює виключні спеціальні повноваження, спрямовані на захист прав та основних свобод людини та громадянина, що впливатиме на захист прав і свобод осіб [1, с. 14].

Л.І. Летнянчин у цьому контексті наголошує, що для успішної конституційно-судової перспективи конституційної скарги від суб'єкта оскарження, по суті, вимагається виявлення й обґрунтування конституційної значущої проблеми в царині конституційних прав і свобод, яка безпосередньо зачепила його суб'єктивні конституційні права і свободи. Такого висновку вчений доходить, аналізуючи попередню практику КСУ за індивідуальними конституційними зверненнями, зокрема численні відмовні ухвали вже за конституційними скаргами, окремі статті нового Закону про КСУ [6, с. 62]. Водночас, підкреслює вчений, віднесення проблеми до категорії конституційно значущої та реакцію на неї в кожному конкретному випадку вирішує КСУ. Так, проблема мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення вже давно викликає суспільний інтерес, має особливе суспільне значення, а після відомого рішення ЄСПЛ у справі «Зеленчук та Цицуря проти України» (заява № 846/16 і 1075/16) від 22 травня 2018 р. [10], на думку Л.І. Летнянчина, уже точно ставала конституційно значущою й потребувала вирішення. Проте КСУ, проявивши судове самообмеження, відмовив у відкритті конституційного

провадження [13] (спірне питання розглядалося КСУ у 2018 році – П. К.), переклавши вирішення проблеми на парламент, а можливо, поставив її вирішення на паузу – хто знає? Адже якщо Верховна Рада України продовжить «мораторій на землю», то кількість звернень до КСУ з конституційною скаргою лише збільшиться, «земельна проблема» нікуди не подінеться й уже точно стане конституційною проблемою КСУ [6, с. 65]. КСУ як орган конституційної юрисдикції, «суд права», легітимний орган конституціоналізації інституту конституційної скарги реагує на численні конституційні скарги, формулюючи при цьому юридичні позиції, які мають скеровувати потенційних скаржників щодо перспектив розгляду конституційних скарг [6, с. 70].

У межах конституційного провадження під час розгляду конституційних скарг конституційна законність існує у формі основної ідеї, яка реалізується в ньому як мета організації й діяльності цього суду – авторитетного органу державної влади. Разом із тим особливу роль і найважливіше значення конституційна законність набуває в цьому процесі як принцип юрисдикційного процесу. З одного боку, принцип конституційної законності має становити базу в діяльності конституційного суду, з іншого – діяльність суду і його суддів з погляду прийнятих ними рішень сприяє встановленню й підтримці в країні правового режиму конституційної законності. Принцип конституційної законності в конституційному провадженні набуває форми найвищої цінності, є іманентною умовою реалізації інших процесуальних принципів, закріплених нормативно й законодавчо [14, с. 153–154].

Стосовно формування юридичних позицій КСУ під час розгляду конституційних скарг, установлення конституційно-правового змісту закону й ухвалення рішень з приводу його відповідності/невідповідності Конституції України варто приєднатися до позиції О.М. Литвинова. Учений наголошує, що просте (неофіційне) тлумачення законів України є невід’ємним і дуже важливим складником процесу вирішення питання про їх конституційність. На його думку, інтерпретаційна діяльність КСУ відбувається із застосуванням механізму юридичної герменевтики. Юридична герменевтика як механізм інтерпретації юридичних текстів є окремим різновидом класичної герменевтики, основоположником якої є видатний німецький філософ Ганс-Георг Гадамер, який вважає, що правильне викладення закону визначене наперед, а кожне застосування закону виходить за межі простого розуміння його правового смислу і створює щоразу нову реальність, тобто відповідна правова ситуація конкретизує й визначає далі смисл закону [7, с. 80]. Крім того, необхідно мати на увазі, продовжує О.М. Литвинов, що, розглядаючи справу за конституційною скаргою, КСУ не дублює функції судів апеляційної чи касаційної інстанцій. Він не уповноважений перевіряти справу по суті чи дотримання процедури її розгляду та визначати, якою мірою застосування неконституційного закону або неконституційного тлумачення конституційного закону вплинуло на результати судового розгляду справи [7, с. 83].

Така наукова позиція потребує більш детального розкриття шляхом аналізу наявних рішень Сенатів КСУ щодо розгляду конституційних скарг, в окремих випадках Великої Палати (наприклад, рішення КСУ у справі Дерменжи Андрія Вікторовича [11], справа попередньо розглядалася Першим Сенатом, у якій видано перший забезпечувальний наказ і у зв’язку з цим конституційна справа залишилася на розгляді Великої палати, оскільки Закон України «Про Конституційний Суд України» не передбачає процедури повернення справи назад на розгляд Сенату, у якому справа розглядалася).

Незважаючи на те що звернення з конституційними скаргами є найбільш популярним зверненням до КСУ, рішення за такими відкритими провадженнями ухвалюються набагато повільніше, ніж за зверненням уповноважених органів із конституційними поданнями чи зверненнями. Наприклад, станом на 1 вересня 2020 року внесено 26 конституційних подань і 406 конституційних скарг. Підкреслимо, що 380 скарг подано фізичними особами, а 25 – від юридичних осіб [4]. У свою чергу, у 2019 році – 21 конституційне подання й 664 скарги (595 – від фізичних осіб і 69 – від юридичних) [3].

Щодо рішень Сенатів КСУ зауважимо, що протягом 2019–2020 років їх ухвалено небагато: Перший Сенат КСУ – 2 рішення у 2019 році та 4 рішення у 2020 році (станом на 25 жовтня 2020 року); Другий Сенат КСУ – 5 рішень 2019 року та 4 рішення у 2020 році. При цьому прикметним є те, що Першим Сенатом КСУ винесено 3 рішення у 2019 році за зверненням конституційних скарг юридичних осіб приватного права, тобто рівно половина рішень стосувалася юридичних осіб. Другим Сенатом КСУ ухвалено 2 рішення з 9 за зверненнями юридичних осіб. Про характер рішень (конституційний чи неконституційний закон) зазначимо нижче.

Аналіз усіх рішень КСУ (а не тільки Сенатів), переліку предметів конституційних скарг (у їх назвах), що перебувають на розгляді цього Суду, та резюме окремих скарг (щодо яких від-

крите провадження) [5] дають підстави для висновку про поки що відсутність певного перекосу в бік діяльності КСУ як фактично особливого «конституційного господарського суду».

Так, питома вага звернень фізичних осіб із конституційними скаргами за ухваленими рішеннями та згідно з резюме відкритих конституційних проваджень стосується соціальних спорів чи питань, пов'язаних із реалізацією конституційного права власності носієм права, коли закон втручається в це право. Ухвалення таких рішень у разі визнання приписів законів неконституційними стосуватиметься нових істотних асигнувань з бюджету і його перерозподілу. А отже, розгляд таких справ є максимально тривалим. Також популярними є звернення з приводу конституційності окремих норм процесуальних кодексів України, у тому числі вбачається активність звернень з приводу приписів Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України.

Розглянемо детально рішення Сенатів КСУ серед іншого в частині застосування відповідної методології визначення конституційно-правового змісту конкретної норми закону. Для цілей дослідження важливим є рішення КСУ № 6-р(П)/ 2019 року [12]. Цим рішенням КСУ визнав частину третьої статті 40 Кодексу законів про працю (далі – КЗпП) України конституційною. КСУ здійснив конституційно-правовий зміст наведеної норми, тобто можемо зазначити, що КСУ констатував у змісті частини третьої статті 40 КЗпП України існування конституційної законності. Наведемо окремі положення з цього рішення, яке стосувалося забезпечення конституційних гарантій працівників від незаконного звільнення.

КСУ встановив, що «згідно з Кодексом контракт – це особлива форма трудового договору, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін; сфера застосування контракту визначається законами України (частина третя статті 21). <...> Істотними умовами укладення контракту є передбачення строку його дії, підстав його припинення чи розірвання. Таким чином, контракт укладається на строк, який встановлюється за погодженням сторін та містить чітке зазначення, коли розпочинається строк дії контракту та коли він закінчується. Проте наведене не може бути підставою для незастосування до працівників, які працюють відповідно до укладеного контракту, положень частини третьої статті 40 Кодексу, і такі працівники не можуть бути звільнені в день тимчасової непрацездатності або в період перебування у відпустці, оскільки це зумовить нерівність та дискримінацію цієї категорії працівників, ускладнить їх становище та знизить реальність гарантій трудових прав громадян, встановлених Конституцією і законами України [12]. <...> З огляду на це, Конституційний Суд України зазначає, що не може бути дискримінації у реалізації працівниками трудових прав. Порушення їх рівності в трудових правах і гарантіях є недопустимим, а будь-яке обмеження повинне мати об'єктивне та розумне обґрунтування й здійснюватися з урахуванням і дотриманням приписів Конституції України та міжнародних правових актів. Положеннями частини третьої статті 40 Кодексу закріплені гарантії захисту працівника від незаконного звільнення, що є спеціальними вимогами законодавства, які мають бути реалізовані роботодавцем для дотримання трудового законодавства. Однією з таких гарантій є, зокрема, сформульована в законодавстві заборона роботодавцю звільняти працівника, який працює за трудовим договором і на момент звільнення є тимчасово непрацездатним або перебуває у відпустці. Отже, нерозповсюдження такої вимоги на трудові правовідносини за контрактом є порушенням гарантій захисту працівників від незаконного звільнення та ставить їх у нерівні умови порівняно з працівниками інших категорій» (пункт третій мотивувальної частини рішення КСУ № 6-р(П)/2019) [12].

Аналізуючи наведене рішення КСУ в методологічному контексті, можна побачити, що текст мотивувальної частини побудований досить схоже на попередні формати мотивувальних частин рішень КСУ у провадженнях, які стосувалися офіційного тлумачення законів. Пріоритетними методами тут виступили герменевтичний, діалектичний і компаративний, за допомогою яких КСУ вийшов зі змісту конституційного права на працю, визначив конституційні гарантії та встановив рівність усіх працівників перед законом і недопущення дискримінації осіб, які перебувають у споріднених відносинах. Єдина відмінність, яку можна простежити в наведеному рішенні, – у резолютивній частині рішення КСУ не наводить офіційну інтерпретацію частини третьої статті 40 КЗпП України чи розкриття змісту окремого сполучення слів у згаданій частині. Разом із тим мотивувальна частина містить належну кількість аргументів КСУ з приводу конституційного змісту законодавчої норми – правила частини третьої статті 40 КЗпП України, зокрема визначає конституційно-правовий порядок недопущення звільнення працівника в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці.

Загальнови́знаним у конституційному тлумаченні те, що, для того щоб вирішити питання конституційності правової норми, КСУ варто визначитися зі змістом цієї норми, тобто, по суті, надати її тлумачення; щоб витлумачити правову норму, потрібно визначитися з її конституційністю, оскільки КСУ як гарант верховенства Конституції України не тільки не може тлумачити неконституційну правову норму, а й зобов'язаний припинити її дію [8, с. 70]. Із цього приводу О.М. Литвинов справедливо наголошує, що «Конституція України допускає надання Конституційним Судом України простого (неофіційного) тлумачення закону України (його окремих положень) при вирішенні питання його конституційності. Основний Закон України лише унеможливує звернення певних суб'єктів права на конституційне подання до Конституційного Суду України за офіційним тлумаченням положень закону України, тобто таким тлумаченням, яке за ознакою обов'язковості та того, що його застосування гарантоване державним примусом, відрізняється від інших видів тлумачення й обумовлене самою юридичною природою конституційної юстиції. Проте припис частини третьої статті 89 Закону не зобов'язує Конституційний Суд України надавати офіційне тлумачення як протипагу неконституційного, на його погляд, тлумачення положень закону України, застосованого загальним судом у рішенні в справі скаргника. У Законі йдеться виключно про обов'язок Конституційного Суду України вказати на наявність факту неконституційного тлумачення закону України у резолютивній частині рішення» [7, с. 82–83].

Повертаючись до аналізу рішення КСУ № 6-р(П)/2019 року, вимушені констатувати, що воно містить вади мотивації, про які, зокрема, зазначає в окремій думці В.В. Городовенко [9]. Наведемо їх повністю: «У пункті 1 резолютивної частини Рішення положення частини третьої статті 40 Кодексу визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), проте аналіз мотивації Суду щодо цього переконливо свідчить про те, що сформульована у мотивувальній частині Рішення юридична позиція стосовно розуміння змісту цих положень є фактично «офіційним» тлумаченням. Так, Суд у пункті 3 мотивувальної частини Рішення вказав, що контракт укладається на строк, який встановлюється за погодженням сторін та містить чітке зазначення, коли розпочинається строк дії контракту та коли він закінчується; проте наведене не може бути підставою для незастосування до працівників, які працюють відповідно до укладеного контракту, положень частини третьої статті 40 Кодексу, і такі працівники не можуть бути звільнені в день тимчасової непрацездатності або в період перебування у відпустці, оскільки це зумовить нерівність та дискримінацію цієї категорії працівників, ускладнить їх становище та знизить реальність гарантій трудових прав громадян, встановлених Конституцією і законами України; положення частини третьої статті 40 Кодексу є такими, що поширюються на усі трудові правовідносини та не суперечать Конституції України. Ці висновки не можна вважати результатом оцінки Судом за критеріями конституційності способу тлумачення оспорюваних положень Кодексу Верховним Судом у справі Жабо Т.М., що загалом допускається з огляду на положення частини третьої статті 89 Закону. Водночас у Рішенні немає згадки про зазначене положення Закону. Суд може вказати у своєму рішенні, якщо, звісно, є підстави для цього, що суд скористався неконституційним способом тлумачення оспорюваних положень закону у відповідній справі, однак виключно в аспекті оцінки такого способу на відповідність принципам та цінностям Конституції України. Надання ж Судом цим положенням власного розуміння виходить за межі його повноважень і може спричинити конфліктні ситуації у подальшій практиці судів. Більше того, такі наслідки може мати і «офіційне» тлумачення у Рішенні положень частини третьої статті 40 Кодексу, які, як вбачається, за позицією Суду нині не дозволять звільнення працівника у період його тимчасової непрацездатності чи перебування у відпустці в жодному разі, навіть якщо той самостійно виявить бажання стосовно такого звільнення» [9].

Зазначене свідчить, що КСУ в цьому рішенні вперше визначив конституційний зміст законодавчої норми, котрий дуже межує з офіційним тлумаченням закону. При цьому КСУ не скористався законодавчим повноваженням вказати в резолютивній частині, що суд системи судострою витлумачив закон у спосіб, що не відповідає Конституції України. Цим би, на наш погляд, КСУ показав розмежування конституційного значення правової норми і галузевого, що може бути встановлено під час здійснення офіційного тлумачення законів судами. Але в цитованому рішенні цього не сталося. Уважаємо, що визначення конституційного змісту норми шляхом застосування підходів, що притаманні офіційному тлумаченню законодавчих актів, фактично може вступати у суперечність із принципом поділу влад, оскільки нині тлумачення законів фактично здійснюється ВС. Але, оскільки Конституція України прямо не вказує повноважний орган офіційного тлумачення, це питання залишимо для інших дослідників взаємодії органів державної влади в країні в контексті правил застосування правових норм.

У контексті дослідження ілюстроване рішення КСУ підтверджує виокремлення конституційної законності зі змісту законодавчої норми – ч. 3 ст. 40 КЗпП України – і водночас указує на тонку межу між конституційним змістом та офіційним тлумаченням, що є свідченням початкової стадії розробки доктрини конституційної законності.

Висновки. Конституційна законність простежується, по-перше, під час судового застосування норм законів, що формує єдність судової практики, і коли це не викликає нарікань з боку суб'єктів права через подальші звернення до КСУ чи міжнародних судових інституцій, а по-друге, під час розгляду КСУ конституційних справ. В останньому випадку прояв конституційної законності простежується під час установлення конституційно-правового змісту норми закону при розгляді КСУ конституційних скарг. Установлення факту того, що конкретні приписи закону відповідають Основному Закону України, є фактом володіння першим такою властивістю, як конституційна законність, незважаючи на те що окремими суб'єктами ця властивість піддавалася сумніву через наявність об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Зроблено висновок, що питома вага звернень фізичних осіб із конституційними скаргами за ухваленими рішеннями та згідно з резюме відкритих конституційних проваджень стосується соціальних спорів чи питань, пов'язаних із реалізацією конституційного права власності носієм права, коли закон втручається в це право. Ухвалення таких рішень у разі визнання приписів законів неконституційними стосуватиметься істотних асигнувань з бюджету і його перерозподілу. А отже, розгляд таких справ є максимально тривалим.

Аналіз рішень КСУ про конституційно-правовий зміст норми (коли норма закону визнається конституційною) у методологічному контексті свідчить, що текст мотивувальної частини побудований досить схоже на попередні формати мотивувальних частин рішень КСУ у провадженнях, які стосувалися офіційного тлумачення законів. Пріоритетними методами тут виступили герменевтичний, діалектичний і компаративний, за допомогою яких КСУ виходить із аналізу конкретного конституційного права, установлене відповідні вертикальні зв'язки із законами та робить висновок з приводу відповідності чи невідповідності конкретних приписів конкретного закону Конституції України. Константовано, що відмінністю є те, що в резолютивній частині рішення КСУ не наводиться офіційна інтерпретація приписів закону.

Список використаних джерел:

1. Берестова І.Е. Теоретичні засади захисту публічних інтересів у цивільному судочинстві та конституційному провадженні : монографія. Київ : ФОН Маслаков. 2018. 496 с.
2. Головатий С. Верховенство права. Книга третя. Верховенство права: український досвід. Іvii-lxiv. с. 1277–1747.
3. Конституційний Суд України в цифрах (01.01.2019–31.12.2019). URL: <http://ccu.gov.ua/publikaciya/konstytucijnyy-sud-ukrayiny-u-cyfrax-za-period-z-01012019-po-30122019>.
4. Конституційний Суд України в цифрах (01.01.2020–31.08.2020). URL: <http://ccu.gov.ua/publikaciya/konstytucijnyy-sud-ukrayiny-u-cyfrax>.
5. Конституційні скарги на розгляді Суду (станом на 25 жовтня 2020 року). URL: <http://ccu.gov.ua/novyna/konstytucijni-skargy>.
6. Летнянчин Л. Проблеми конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні. *Право України*. 2018. № 12. С. 55–76.
7. Литвинов О. Тлумачення законодавчої норми під час перевірки її конституційності у справі за конституційною скаргою: теоретичні аспекти. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 1. С. 79–85.
8. Овчаренко В. Актуальні питання вдосконалення діяльності Конституційного Суду України щодо забезпечення та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. *Вісник Конституційного Суду України*. 2013. № 4. С. 68–72.
9. Окрема думка судді Конституційного Суду України Городовенка В.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ng06d710-19#Text>.
10. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Зеленчук та Цицура проти України» (заява № 846/16 і 1075/16) від 22 травня 2018 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Дерменжи Андрія Вікторовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень

частин першої, другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» № 8-р/2020 від 14 липня 2020 року.
URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/8_p_2020n.pdf.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України від 4 вересня 2019 року № 6-р(П)/2019.
URL: <http://ccu.gov.ua/docs/2837>.

13. Ухвала Великої палати Конституційного Суду України від 1 листопада 2018 р. № 67-у/2018. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/67_u_2018.pdf.

14. Яшина И.А. Принцип законности в судебном процессе: конституционная интерпретация : дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2015. 247 с.